ТЕРМИЗ ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ

PHILOLOGICAL RESEARCH: LANGUAGE, LITERATURE, EDUCATION

FILOLOGIK TADQIQOTLAR: TIL, ADABIYOT, TA'LIM

ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ

Илмий-инновацион журнал

Jurnal OAK Rayosatining 2022-yil 30-sentabrdagi 325/6-son qarori bilan filologiya fanlari bo'yicha doktorlik dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan

2021-yildan buyon nashr etiladi

2026 / № 2,2

Termiz – 2026

Muassis:
Termiz davlat universiteti

PHILOLOGICAL RESEARCH:
LANGUAGE, LITERATURE, EDUCATION

FILOLOGIK TADQIQOTLAR:
TIL, ADABIYOT, TA'LIM

ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ:
ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ

ILMIY-INNOVATSION JURNAL

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan 2020 yil 19 oktyabrda 1122 raqami bilan ro'yxatga olingan. Matnlarda foydalanilgan misol, ko'chirma va ma'lumotlar aniqligi uchun mualliflar javobgardir. Jurnaldan ko'chirib bosilganda manba qayd etilishi shart.

Bosishga ruxsat etildi: 20.06.2026
Qog'oz bichimi: 70x85
Bosma tabog'i: 5.94
Ofset bosma. Ofset qog'ozi
Adadi: 100
Bahosi kelishilgan narxda
Buyurtma: 155-son

«TerDU bosmaxonasi»da chop etildi
Termiz shahri, Barkamol avlod ko'chasi, 43-uy

Tahririyat manzili:
190111, Termiz shahri,
Barkamol avlod ko'chasi, 43.
Telefon: +998990 377 77 23,
+99895 986 07 77

E-mail:
philologicalresearch@umail.uz
Rasmiy sayt:
https://journaltersu.uz

BOSH MUHARRIR:
Abduqodir TOSHQULOV,
iqtisodiyot fanlari doktori, professor

TAHRIR HAY'ATI:

Bekpo'lat Umurqulov, filologiya fanlari doktori, professor (bosh muharrir o'rinbosari)
Shoxista Maxmaraimova, filologiya fanlari doktori, professor (mas'ul muharrir)
O'ral Xoliyorov, f.f.f.d. (PhD), dotsent (O'zbekiston)
Olmos Ulviy Binnatova, f.f.d., professor (Ozarbayjon)
Karl Rayxl, f.f.d., professor (Germaniya)
Vali Savash yelok, f.f.d., professor (Turkiya)
Dorota Silviya, f.f.f.d. (PhD), dotsent (Polsha)
Zabita Mahammad qizi Teymurlu, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent (Ozarbayjon)
Tarana Imomverdi qizi Xojieva, filologiya fanlari doktori, professor (Ozarbayjon),
Muslihiddin Muhiddinov, f.f.d., professor (O'zbekiston)
Ibodulla Mirzayev, f.f.d., professor (O'zbekiston)
Abdi Mamatov f.f.d., professor (O'zbekiston)
Suyun Karimov f.f.d., professor (O'zbekiston)
Muhammadxon Hakimov, f.f.d., professor (O'zbekiston)
Nafas Shodmonov f.f.d., professor (O'zbekiston)
Dilmurod Quronov, f.f.d., professor (O'zbekiston)
Murodqosim Abdiyev, f.f.d., professor (O'zbekiston)
Baxtiyor Mengliyev, f.f.d., professor (O'zbekiston)
Normat Y o'ldoshev, f.f.d., dotsent (O'zbekiston)
Baxtiyor Xolmuxamedov, f.f.d., dotsent (O'zbekiston)
Bobonazar Murtazayev, f.f.n., dotsent (O'zbekiston)
Asqar Eshmo'minov, f.f.d., professor (O'zbekiston)
Obidjon Shofiyev, f.f.f.d. (PhD), dotsent (O'zbekiston)
Zafar Umurqulov, f.f.d., dotsent (O'zbekiston)
Nurali Amonturdiyev, f.f.f.d. (PhD) (O'zbekiston)
Hakim Ahmedov, f.f.f.d., dotsent (O'zbekiston)
Abdulla Xudoyqulov, f.f.f.d., dotsent (O'zbekiston)
Ahad Shukurov, f.f.f.d., dotsent (O'zbekiston)
Eshnazar Jabborov, f.f.f.d., dotsent (O'zbekiston)
Abdumurod Arslonov, f.f.f.d., dotsent (O'zbekiston)
Sirojiddin Turdimurodov, filologiya fanlari doktori, dotsent (O'zbekiston)
Umida Raximova, f.f.f.d. (PhD) (O'zbekiston)
Gulchehra Begmatova, f.f.f.d. (PhD) (O'zbekiston)
Nargis Qurbonazarova, filologiya fanlari doktori, dotsent (O'zbekiston)
Muyassar Xolova, f.f.f.d., dotsent (O'zbekiston)
Shoira Omonturdiyeva, f.f.d., dotsent (O'zbekiston)
Sherzod Turdiqulov, f.f.f.d. (PhD) (O'zbekiston)
Alibek Omonturdiyev, f.f.f.d. (PhD) (O'zbekiston)
Humayun Nadim Muhammad, f.f.f.d., dotsent (O'zbekiston)

Texnik muharrir: Bahodir To'raliyev

Учредитель:
Термезский государственный университет

PHILOLOGICAL RESEARCH: LANGUAGE, LITERATURE, EDUCATION

FILOLOGIK TADQIQOTLAR: TIL, ADABIYOT, TA'LIM
ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ

НАУЧНО-ИННОВАЦИОННЫЙ ЖУРНАЛ

Зарегистрировано Агентством информации и массовых коммуникаций при Администрации Президента Республики Узбекистан от 19 октября 2020 года под номером 1122.

Авторы несут ответственность за точность приведенных в текстах примеров, отрывков и данных. Необходимо указывать источник при копировании из журнала.

Разрешено к печати: 20.06.2026
Размер бумаги; 70x85
Печатный лист: 5.94
Офсетная печать. Офсетная бумага
Тираж: 100. Цена договорная
Заказ: 155

Печатано в «Типографии ТерГУ»
ул. Баркамол авлод 43, г. Термез

Адрес редакции:
190111, г.Термез, ул. Баркамол авлод, 43.
Телефон: +998990 377 77 23, +99895 986 07 77

E-mail: philologicalresearch@umail.uz

Официальный сайт: https://journaltersu.uz

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:
Абдукадир ТАШКУЛОВ,
доктор экономических наук, профессор

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

Бекпулат Умуркулов, доктор филологических наук, профессор (зам. главного редактора)
Шохиста Махмараимова, доктор филологических наук, профессор (ответственный редактор)
Урал Холияров, ф.ф.ф.д. (. PhD), доцент (Узбекистан)
Олмос Улвий Биннатова, д.ф.н., профессор (Азербайджан)
Карл Райхл, д.ф.н., профессор (Германия)
Вали Саваш Елок, д.ф.н., профессор (Турция)
Дорота Сильвия, PhD, доцент (Польша)
Забита Магомед кызы Теймурлу, доктор философии по филологии, доцент (Азербайджан)
Тарана Имамверди гызы Хаджиева, доктор наук, профессор (Азербайджан)
Муслихиддин Мухиддинов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Ибодулла Мирзаев, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Абди Маматов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Суюн Каримов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Мухаммадхон Хакимов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Нафас Шодмонов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Дилмурод Куронов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Мурадкасим Абдиев, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Бахтиёр Менглиев, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Нормат Юлдашев, д.ф.н., доцент (Узбекистан)
Бахтиёр Холмухамедов, д.ф.н., доцент (Узбекистан)
Бобоназар Муртазаев, к.ф.н., доцент (Узбекистан)
Аскар Эшмуминов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Обиджон Шофиев, д.ф.ф.н. (PhD), доцент (Узбекистан)
Зафар Умуркулов, д.ф.н., доцент (Узбекистан)
Нурали Амонтурдиев, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Хаким Ахмедов, д.ф.ф.н., доцент (Узбекистан)
Абдулла Худайкулов, д.ф.ф.н., доцент (Узбекистан)
Ахад Шукуров, д.ф.ф.н., доцент (Узбекистан)
Эшназар Джаббаров, д.ф.ф.н., доцент (Узбекистан)
Абдумурод Арслонов, д. ф.ф.н., доцент (Узбекистан)
Сирожиддин Турдимуродов, доктор наук, доцент (Узбекистан)
Умида Рахимова, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Гульчехра Бегматова, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Наргис Курбаназарова, доктор наук, доцент (Узбекистан)
Муяссар Холова, д.ф.ф.н., доцент (Узбекистан)
Шаира Амонтурдиева, д.ф.н., доцент (Узбекистан)
Шерзад Турдикулов, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Алибек Омонтурдиев, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Хумаюн Надим Мухаммад, д.ф.ф.н., доцент (Узбекистан)

Технический редактор: Баходир Туралиев

Institutor:
Termez State University

PHILOLOGICAL RESEARCH: LANGUAGE, LITERATURE, EDUCATION

FILOLOGIK TADQIQOTLAR: TIL, ADABIYOT, TA'LIM

ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ

SCIENTIFIC-INNOVATIONAL JOURNAL

Registered by the Agency for Information and Mass Communications under the President's Administration of the of the Republic of Uzbekistan on October 19, 2020 under number 1122.

The authors are responsible for the accuracy of the examples, passages and data provided in the texts. The source must be specified when copying from the journal.

Approved for printing: 20.06.2026
Size of the paper: 70x85
Printed sheet: 5.94. Offset printing.
Offset paper. Circulation: 100
Price is negotiable
Order: 155. Printed at the «Printing House of the TerSU»
43, Barkamol avlod str. Termez city.

Address of Editorial Office:
190111, Barkamol avlod str., 43, Termez city.
Phone: +998990 377 77 23, +99895 986 07 77

E-mail:
philologicalresearch@umail.uz

Official website:
https://journaltersu.uz

EDITOR IN-CHIEF:
Abdukodir TASHKULOV,
doctor of economic sciences, professor

EDITORIAL BOARD:

Bekpulat Umurkulov, doctor of philological sciences, professor (Uzbekistan) (deputy chief editor)
Shohista Makhmaraimova, doctor of philological sciences, professor (Uzbekistan) (editor-in-chief)
Ural Kholiyorov, Doctor of Philosophy in Philology, Associate Professor (Uzbekistan)
Olmos Ulviy Binnatova, doct.of philol. sciences, professor (Azerbaijan)
Karl Rayxl, doct.of philol. sciences, professor (Germany)
Vali Salvash Elok, doct. of philol. sciences, professor (Turkey)
Dorota Silvia, PhD, associate professor (Poland)
Zabita Magomed kyzy Teymurlu, Doctor of Philosophy in Philology, Associate Professor (Azerbaijan)
Tarana Imamverdi gizi Khadzhieva, Doctor of Sciences, Professor (Azerbaijan)
Muslihiddin Mukhiddinov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Ibodulla Mirzaev, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Abdi Mmatov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Suyun Karimov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Muhammadkhon Khakimov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Nafas Shodmonov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Dilmurod Kuronov, doct. of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Muradkasim Abdiyev, doct. of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Bakhtiyor Mengliev, doct. of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Normat Yuldashev, doct. of philol. sciences, associate professor (Uzbekistan)
Bakhtiyor Kholmukhamedov, doct. of philol. sciences, associate professor (Uzbekistan)
Bobonazar Murtazaev, cand.of philol. sciences, associate professor (Uzbekistan)
Askar Eshmuminov, doct. of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Obidjon Shofiev, PhD, associate professor (Uzbekistan)
Zafar Umurkulov, doct. of philol. sciences, associate professor (Uzbekistan)
Nurali Amonturdiev, PhD (Uzbekistan)
Hakim Akhmedov, Doctor of Philosophy in Philology, Associate Professor (Uzbekistan)
Abdulla Khudaykulov, Doctor of Philosophy in Philology, Associate Professor (Uzbekistan)
Ahad Shukurov, Doctor of Philosophy in Philology, Associate Professor (Uzbekistan)
Eshnazar Jabbarov, Doctor of Philosophy in Philology, Associate Professor (Uzbekistan)
Abdumurod Arslonov, Doctor of Philosophy in Philology, Associate Professor (Uzbekistan)
Sirojiddin Turdimurodov, Doctor of Sciences, Associate Professor (Uzbekistan)
Umida Rakhimova, Doctor of Philosophy in Philology (Uzbekistan)
Gulchekhra Begmatova, Doctor of Philosophy in Philology (Uzbekistan)
Nargis Kurbanazarova, Doctor of Sciences, Associate Professor (Uzbekistan)
Muyassar Kholova, Doctor of Philosophy in Philology, Associate Professor (Uzbekistan)
Shoira Omonturdiyeva, doct. of philol. sciences, associate professor (Uzbekistan)
Sherzod Turdikulov, Doctor of Philosophy in Philology, Associate Professor (Uzbekistan)
Alibek Omonturdiev, Doctor of Philosophy in Philology (Uzbekistan)
Humayun Nadim Muhammad, Doctor of Philosophy in Philology, Associate Professor (Uzbekistan)

Technical editor: Bakhodir Turaliyev

МУНДАРИЖА

TILSHUNOSLIK

ШАКЕНОВА МАЙГУЛЬ ТУЛЕГЕНОВНА
Прецедентные имена как маркеры культурной памяти в современных медиа Казахстана 7

КОДИРОВА МУКАДДАС ТОГАЕВНА
Синергетическая трансформация узбекского и английского бизнес-дискурса 11

BAYNAZAROV ZOKIR
«Chig'atoy gurungi» va uning o'zbek tilshunosligi tarixidagi o'rni 16

XOLNAZAROV UMID ERKINOVICH
Disleksiya neyrolingvistik muammo sifatida 22

RAHMATOVA GAVHAR OMONOVNA
«Devoni lug'ati-t-turk» asaridagi jangnoma she'rlar va ularning semantikasi 28

RAHIMOV USMONJON ERGASHEVICH
Pragmalingvistika va unga bog'liq hodisalarni antroposentrik nazariya asosida tadqiq etish 33

ABDULLAJONOVA MADINA TO'LANBOY QIZI
Disgrafiyaga xos xatolarning yoshga bog'liq dinamikasi 39

КАЛДЫГОЗОВА С.Е.
Термины-эпонимы в психологических блог-дискурсах 46

ASADOV ALISHER BAHODIROVICH
Preventiv nutqiy aktlarning lingvopragmatik va sotsiopragmatik jihatlari 39

ERIMMATOVA ZUXRA AZIMBOYEVNA
Qo'lyozmalarda kotiblarning (nusxa ko'chiruvchilarning) eng muhim amallari 54

ELOVA DILRABO QUDRATILLAYEVNA
Normativ matn talqinida sintaktik qamrovning o'rni 60

NORMO'MINOV SHERZOD TO'YCHIYEVICH
O'zbek shevalarida leksik tanlovning yosh omili: avlodlararo qatlamlanish 65

SAMINOV ABDUMALIK INOMJONOVICH
Oksyumoronning sintaktik-stilistik va lingvopoetik xususiyatlari (Shavkat Rahmon she'riyati misolida) 68

FAYZIYEVA AZIZA ANVAROVNA
Axloqiy-hissiy konseptlar: sof hissiy va sof axloqiy konseptlardan farqlanish mezonlari 72

ABDULLAYEV DAVRONBEK DILMUROD O'G'LI
«Maoniy an-nahv» kitobida «na'ti maqtu'» (uzilgan sifat) hodisasi 76

BABAXANOVA DILAROM AXMATXANOVNA
Ona tili boyligi – madaniy nutqni shakllantiruvchi vosita 79

ИСЛОМОВА ДИЛНОЗА УЙГУН КИЗИ
Понятие и функции социальной рекламы в обществе 82

ASATULLOYEVA MUHAYYO ALISHER QIZI
Til birliklarining pragmalingvistik xususiyatlari: informema va pragmema oppozitsiyasida frazeologik birliklarning o'rni 86

МУНДАРИЖА

MURODULLAYEVA SARVINOZ YORQIN QIZI
Xudoyberdi To‘xtaboyev hikoyalarida milliy-madaniy birliklar tarjimasi: milliy koloritni saqlash strategiyalari 90

O‘ROQOVA MUBORAK
Sud-tibbiy ekspertiza matnlarining diskursiv xususiyatlari 94

TURSINBAYEVA SHAXLOXON ALIMBAYEVNA
Badiiy matnda sharqona muloqot etiketi va nutqiy strategiyalar 97

XALIQULOVA MUSHARRAF EGAMNAZAR QIZI
Ijtimoiy reklama diskursida til, ma’no va madaniyat munosabati 102

ABDUMUMINOVA DILNOZA XOMIT QIZI
Ingliz tilida holat fe’llarining metaforik kengayishi 105

TURAEVA ORASTA
Ways of expressing irony in the heroic dramas of John Dryden 109

ADABIYOTSHUNOSLIK

RAHMATOVA GAVHAR OMONOVNA,
SOTVOLDIYEV SIROJIDDIN MAXAMMADDIN O‘G‘LI
«Devonu lug‘ati-t-turk» asaridagi she‘riy uzindilar badiiyati 116

RAIMOVA SAYYORA ZAITOVNA
Intertekstual birliklarning poetik vazifasi 123

TASHPULATOV MUXRIDDIN RAXMATULLA O‘G‘LI
Jadid dramaturgiyasining g‘oyaviy-badiiy xususiyatlari 127

FAYZULLAYEVA NIGINA SUR’AT QIZI
Badiiy tafakkurda jinoyat va psixologiya o‘zaro aloqadorligining estetik talqini 132

БУРАНОВА ЖАМИЛА АЛИЕВНА
Влияние мифологических мотивов создания и разрушения на сюжет романа 135

МУҲАММАД АБДУЛЛАЕВ
Убайдий ижодида салафлари ижоди таъсири 139

RAMAZON ABDULLAEV
Muizziy qasidalarda lirik mazmun va badiiy mahorat 142

TA’LIM

XALILOVA MUYASSARXON TOLIPOVNA
Bog‘lanishli matn yaratish malakasini rivojlantiruvchi zamonaviy metodlar 145

Filologik tadqiqotlar: til, adabiyot, ta'lim. 2026; 5
ISNN: 2181-1741 (Print)
ISNN: 2181-1725

УБАЙДИЙ ИЖОДИДА САЛАФЛАРИ ИЖОДИ ТАЪСИРИ

Муҳаммад Абдуллаев,
ЎзДЖТУ Араб тили таржима назарияси ва амалиёти кафедраси доценти.
Эмайл: muhammadxonxamzayev@gmail.com

Ҳар қандай мумтоз ижодкорнинг шеъриятдаги ўрни ва мавқеъи, авввало, унинг балоғат ва фасоҳатли шеърлари билан адабиётга қўшган ҳиссаси орқали баҳоланади. Шарқ мумтоз шеъриятида балоғат илмининг маъноний, баён ва бадиий илмлари таъсирида мавзу, шакл, ифода ва эстетик анъанага суянилади. Шунинг учун кўп шоирларнинг девонида ғоя ва мавзу томонидан ҳам, шакл ва тасвир эътибори билан ҳам умумий яқинлик, аниқроғи , ўхшашлик кўзга ташланиб туради. Бунинг тасдиғи сифатида шайбонийлар сулоласидан бўлиш, араб,-форс ва туркий тилларда самарали ижод қилган Убайдий тахаллуси билан қалам тебратган Убайдуллохон Султон Маҳмуд ибн Будоғ Султон ибн Абулхайрхон ўғлининг ижодиётига ўз аксини топган.

Убайдий ўз замонасининг дарғалари Абдураҳмон Жомий ва Навоий замонида, яъни 1487 йилда шайбонийлар оиласида таваллуд топади. Тарихий манбалар («Музаккир ул-аҳбоб», «Мажмаъул-фусаҳо», «Тарихи Салими ва бошқа)да ёзишларича. Маҳмуд Султон севикли ўғлига ном қўйиб беришлик учун пири Мавлоно Муҳаммад Қози ибн Мавлоно Бурҳониддин (Убайдуллохоннинг устозлаидан бири) орқали Носириддин Убайдуллоҳ Хожа Аҳрорга илтимос килиши ва Хожа Аҳрор илтифот қилиб, ўз номлари «Убайдуллоҳ" деб чақалоқни номлашларида руҳоний-ботиний сир-синоат мавжуд бўлган. Чунки, тарихчи Мирзо Ҳайдар таъкидлаганидек, "У (Убайдий) ёшлигидан барча фазилатлар билан безанган ва ўз даврининг олиму шайхлари- Амир Абдуллоҳ Яманий, Хожа Муҳаммад Садр, илми ҳадис [1]олими Хожа муллои Исфаҳоний, қориъул куръон Мавлоно Ёрмуҳаммад ва фикҳ илмининг устози Мавлоно Муҳаммад Қозидан таълим ва тарбия олиб ўсади. Унинг илму маърифат ва ижодиётда етишган ютуқларини кўрган Ҳасанхожа Нисорий шундай деб таърифлайди: «... Фазилат (Убайдий) лари ичида энг эътиборлиси ўта мутадаййин олим сифатида туркий тилда ёзган тафсиридирки, далиллари суянилган асосда битилган».(Афсуски, ҳозирча аниқлангани йўқ.

Мазкур фазилатлар соҳиби Убайдий, тарихчи Мир Муҳаммад Мунший таъкидлаганидек, Ўз ҳаёти давомида ҳукмронликда бўлсин ёки ижодда Навоийга ҳавас ила, унга ўхшашликка ҳаракат қилиб яшаганлиги манбалардан маълум. Ўша замон тарихчиларидан бири Мирзо Ҳайдар Убайдий отаси Маҳмуд Султон (1504 йил) вафотидан сўнг 18 ёшида Бухоро тахтига ўтиришини қуйидагича таърифлайди:[2]

Абулғозий Убайдуллоҳ Баҳодирхон динпарвар,
Биҳамдиллаҳ, киш уд жоҳаш фарози маснади Хоний…

Орифи азмони султони жаҳон,он Убайдуллоҳ машҳури жаҳон,
Шуд муриди бар Махдуми Аъзами Валий…

«Баҳрул асрор» муаллифи Маҳмуд ибн Валининг ёзишича: У ҳамма яхши хислатларни ўзида мужассамлаштирган подшоҳ эрди деб, бошқа шайбоний султонларга йўқ фазилатлар билан тавсифлаб шундай дейди: "У ҳукмронлик қилиб турган Бухоро халқининг яхши ва фозиллиги, фаровонлигию осойишталиги Ҳиротни ва Ҳусайн Бойқаро замонини эслатади». Ҳатто Убайдийнинг кучли ҳарбий салоҳият эгаси ва шижоатли саркардалиги билан бирга яхшигина «табъ» (ижод) соҳиби эканлиги ҳақида эрон тарихчиси Муҳаммад Музаффар Ҳусайн Сабонинг "Рўзи Равшан» китоби ва бошқа темурий ва сафавий тарихчилари асарларида қайд этил-ган. Филология фанлари доктори Н. Комиловнинг ёзишича, "Навоий дарвишларни Худо ва пайғамбарлардан кейин тилга олиб, уларни инсоният билан Аллоҳ орасидаги воситачи, руҳий-маънавий олам посбонлари си-фатида эъзозлайди"

Алишер Навоий ғазалларидан бирида Ҳусайн Бойқародаги фазилат ва ахлокий хусусиятлари-

[1] Мирзо Ҳайдар. Тарихи рашидий,ЎзШИ. Қўлёзма 1430 .
[2] Муҳаммад ибн Вали. Баҳрул асрор. Ўз.ШИ. қўлёзма 1375.

нинг энг олийси унинг дарвиш табиатли эканлигини шарафлаб:

Шоҳлар дарвеши-ю, дарвешлар шоҳи, ки бор
Шоҳлик сурат анга, дарвешлик сийрат анга,

деб тавсифлаган бўлса-да, бу таърифга аслида Убайдий лоиқ деб ўйлаймиз. Убайдий ҳам тожу-тахт соҳиби бўлишига қарамай, табиатан, отаси Маҳмуд Султон сингари фақирлик ва дарвишликни хуш кўрган. Фахрий Ҳиротий Убайдийни Ҳиротда кўрганида унга «дарвеш либосидаги шоҳ» деб таъриф берган. Шоирнинг ўзи эса бир ўринда[1]:

Дарвешмен ўз ҳолима, эй банда Убайдий,
Юз шукрким, хоқони Каводу жом эмасман,

-деса, бошка бир ғазалида умуман дарвешликни улуғлаб шундай дейди:

Беш турур «дарвеш» ҳарфиким, бориси рамз эрур,
Хар бирининг рамзини айлай бош, дарвешлар,
Ишоратдурки, дийдор истаганлар Тангридин,
Мосиваллоҳ таркин айлаб жовидон, дарвешлар.

Албатта, дарвешлар хусусида тасаввуфий манбаларда кўп фикр-мулоҳазалар илгари сурилган. Лекин шоҳ қиёфасида дарвешни, дарвеш сиймосида шоҳни кўриш истагида Убайдий салафларига ҳамфикр бўлган деса асло хато бўлмайди.Шунингдек, Убайдийнинг адлу инсоф, ҳақ ва ҳақиқат, мехр ва шафқат каби фикр-мулоҳазаларида ҳам Навоийга яқинлик яққол сезилиб туради. Навоий:

Юз жаво қилса, манга, бир қатла фафрёд айламон,
Элга қи+лса гар жафо, юз қатла фарёд айларам, -

деса, Убайдий:

Истеза била улусни вайрон қилма,
Вайрон қилибон, ер била яксон қилма,

деб ҳукмдору амалдорларга танбеҳ беради. Убайдий ўзининг туркий ва форсий (400 яқин ғазал, 900 яқин рубоий, ҳикмат ва бошқа жанолардаги ижодида Яссавийга эргашиб ҳикматлар ёзган бўлса, ғазаллар, рубоий ва бошқа шеърий жанрларда ижод қилишда энг кўп ўрганган ва таъсирланган манба – Навоий ва бошқа салафлари ижодидир. У хусусан мавзу танлашда форсий ва туркий ижодкорлар тажрибаларига кўпроқ таянади. Убайдийнинг бир ўринда:[2]

Шеърлар айтиб Убайдий ҳам Навоий шеъридан,
Кўрки, шоирлар аро ул доғи шоир бўлғуси, -

деган эътирофи ҳам бежиз эмас.

Тўғри, Убайдий назмда соддаликка мойиллиги салафларига нисбатан кўпроқ. Бу шоир шеърлари қолипга солинган оддий ва содда сўзлар мажмуасидан иборат, дегани эмас. Балки, Убайдий бениҳоят сўзга усталик билан маънони чиройли ва ўтли ифодалайди. Чунки моҳиятда шеърни-шеър, шоирни-шоир айлайдиган худди шу ўтли шижоатдир. Унинг шеърлари, балоғат илмига асосланган ҳолда, гўзал ўхшатишлар, ажойиб сўз ўйинлари, ранг-баранг бадиий бўёқлар воситасида охангдорлик касб этган. Адабиёт тарихидан маълумки, шоирлар (IX-XII асрдан бошлаб) кўпроқ шаклан издошлик қилган бўлсалар ҳам, аммо мазмунда оригиналликка интилиб ижод қилганлар, шу билан бирга, истеъдодли шоир ҳеч қачон издошлик қилган шоирга кўр-кўрона эргашмайди, аксинча, буни ўзларига ижоддаги макруҳ амаллардан ҳисоблаганлар, ўз салафи асарини чуқур таҳлил қилиб, мавзунан янги қирраларини очишга ҳаракат килади. Бу ҳолат мумтоз шоирларимиз ижодида хусусан, Убайдий ижодида ҳам ўз аксини топган.

Биз бир ҳақиқатни тан олиб айтамизки, Шарқ ижодкорнинг, хусусан,Навоийнинг улуғ муқаддас сиймоси ул зотнинг руҳонияти, бебахо шахсияти ва туркий шеъриятни санъат даражасига етказган моҳир ижодкорлиги мана 600 йилга якин бўляптими, тан олиниб келинаётганли айни ҳақиқат. Шундай экан, бундай беназир ижодкорлар «панжасига панжа урмоққа» ҳар кандай шоир журъат этолмаган. Убайдий ва бошқа моҳир ижодкорлар бунга журъат эта олган. Убайдий ҳам Навоий сингари ўз ижодида руҳий олам билан реал турмушда бор ходисалар ва тушунчаларга ҳам эътибор беради. У фикрни реал турмуш ҳодисалари билан боғлашга уринади, ўхшатишлар, муболағалар ва образларни воқеликдан олади. Бу анъана туркий адабиётда Навоий ижодида кўпроқ акс этган. Навоий:

Чархдин жонимғадур юз тиғи қотил ҳар замон,
Даврдин жонимда минг заҳри ҳалоҳил ҳар замон,

-деса, Убайдий:

Бир лаҳза кўнглум ўлмади бегам замонадин,
Тўйди замона мендину мен ҳам замонадин,

дейди.

Ёки образ танлашдаги ўхшашликка эътибор қаратайлик. Навоий:

Қилди овора мени ҳастани овора кўнгул,
Хону монимни қора қилди юз қора кўнгул,

деса,

[1] Абдуллоҳ ибн Муҳаммад. Торихи Шайбонийхон.Ўз.ШИ.қўлёзма 1505.
[2] Убайдуллоҳ ибн Маҳмуд Султон. Девони Убайдий. ЎзШИ.қўлёзма 8931.

Убайдий:

Оҳу фиғон айлабон бағримни қон айлар кўнгул,

Аллоҳ-Аллоҳ, не бало оҳу фиғон айлар кўнгул,

дейди.

Ибни Жавзий (Саъдий устози) ўзининг «Сайд ул-хотир» китобида қуйидаги жумлани ёзган: «...ким кўнглини маънан покласа, фазилатлар хидини таратади ва ҳид таралиши билан ўзгалар кўнгиллари қалблари у сари ошикади». Навоий ва Убайдий бу байтларида инсон аслиятини ташкил этгувчи аъзо бўлмиш «кўнгул»га мурожаат этяпти.

Убайдийнинг ишкий, орифона ва риндона шеърлари ҳам маъно ва моҳият жиҳатидан салафлари шеърларига яқин туради. Навоий бир рубоийсида:

Кўзум учадур, магарчи ёрим келадур,
Эсар ҳар дам озор, магар нигорим келадур.
Юз марҳала қатъ шаҳсуворим келадур, -
Ё бодияйи фироқ сайрида қилиб,

деса, Убайдий эса Навоий фикрларини қуйидагича ифода этган:

Давлат ила сайр этай, нигорим келадур,
Иқбол ила ёри гамгузорим келадур.
Ўтру борай, эй кўнгул, ки ёрим келадур,
Жон гулшанига саманузорим келадур.

Навоий шеъриятини синчиклаб ўрганар эканмиз, унинг арабий билим доираси ниҳоятда кенглигини, шоирнинг ўша даврдаги араб тилида ёзилган мураккаб тасаввуфга оид китоблардан жуда яхши хабардор эканлигини кўрамиз. Бу илм тасаввуфий-ирфоний таълимотини устозлар орқали ўрганган (зикр этиб ўтганимиздай) Убайдийнинг аксар шеърларидаги тасаввуфий мазмун ва моҳият шунга далолат қилиб турибди.

Навоий ўз девонини «Ашроқат мин аксиш-шамсил-каъса анворул худо», байт билан бошласа, Убайдий девонининг "Ё акрамал киром, лакал жуду вас-сахо», деган байт билан бошланиши ҳам икки туркийзабон шоирнинг арабий илмга мукаммал эга эканлигига далолатдир.

Рэзюмэ: Мазкур мақолада Убайдий ижодида салафлари, хусусан Алишер Навоий, Абдураҳмон Жомий ва бошқа мумтоз шоирлар ижодининг таъсири таҳлил қилинган. Муаллиф Убайдий шеъриятидаги тасаввуфий ғоялар, дарвешлик фалсафаси, ахлоқий қарашлар ҳамда бадиий образлар орқали салафлар анъанасининг давомийлигини ёритиб берган. Шунингдек, шоирнинг туркий ва форсий адабиёт анъаналарига таянган ҳолда ўзига хос услуб яратгани мисоллар асосида кўрсатилган. Мақолада Навоий ва Убайдий шеърияти ўртасидаги маънавий ва бадиий яқинлик қиёсий таҳлил қилинган.

Resume: This article analyzes the influence of predecessors, particularly Alisher Navoi, Abdurahman Jami, and other classical poets, on Ubaydiy's творчество. The author examines the continuity of classical literary traditions through Sufi ideas, the philosophy of dervishhood, moral views, and artistic imagery reflected in Ubaydiy's poetry. The article also demonstrates, through examples, how the poet created his own unique style based on Turkic and Persian literary traditions. Furthermore, a comparative analysis of the spiritual and artistic similarities between the poetry of Navoi and Ubaydiy is presented.

Рэзюмэ: В данной статье анализируется влияние предшественников, в частности Алишера Навои, Абдурахмана Джами и других классических поэтов, на творчество Убайди. Автор рассматривает преемственность классических литературных традиций через суфийские идеи, философию дервишества, нравственные взгляды и художественные образы, отражённые в поэзии Убайди. Также на основе примеров показано, что поэт создал собственный оригинальный стиль, опираясь на тюркские и персидские литературные традиции. В статье проведён сравнительный анализ духовной и художественной близости поэзии Навои и Убайди.